

Vicia sparsiflora Ten.

Νέο είδος για την Ελληνική χλωρίδα.

(1)* ΑΙΓΙΛΟΠΑΣ, Εστιακό Σημείο, Ελευθεροχώρι Κιλκίς, 61100 Κιλκίς (2) Τμήμα Επιστήμης και Τεχνολογίας Τροφίμων, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 28100 Αργοστόλι (3) Ινστιτούτο Φυτικής Αναπαραγωγής και Γενετικών Πόρων, Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός Δήμητρα (ΕΛΓΟ-Δήμητρα), Τ.Κ. Box 60458, Θέρμη, 57001 Θεσσαλονίκη (4) ΑΙΓΙΛΟΠΑΣ, Γραφείο Εστιακών Σημείων, Άνω Λεχώνια, 37300 Βόλος (5) Εργαστήριο Ανθοκομίας, Γεωπονική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 54124 Θεσσαλονίκη.

Περίληψη

Το γένος *Vicia* L. περιλαμβάνει περίπου 247 είδη σε όλο τον κόσμο και περίπου 43 είδη και 14 υποείδη στην Ελλάδα, σύμφωνα με τη βάση δεδομένων της Ελληνικής Βοτανικής Εταιρείας, Vascular Plants of Greece: Annotated Checklist⁽¹⁾.

Με αυτή την αναφορά, το είδος *Vicia sparsiflora*, μέλος της οικογένειας Fabaceae, με καταγραφές μέχρι σήμερα σε περιοχές της Ιταλίας και της Ν.Α. Ευρώπης, από τη Σλοβακία και την Ουκρανία έως τη Βουλγαρία και τη Βόρεια Μακεδονία, καταγράφεται για πρώτη φορά στην ελληνική χλωρίδα.

Οι νέες καταγραφές έγιναν σε δύο τοποθεσίες βορειοδυτικά του οικισμού Κάρπη, στις ανατολικές πλαγιές του όρους Πάικο, στην Κεντρική Μακεδονία, στη Βόρεια Ελλάδα.

Εισαγωγή

Σύμφωνα με τη βάση δεδομένων της Ελληνικής Βοτανικής Εταιρείας, VPG: Annotated Checklist, από τα 57 taxa που είναι καταχωρημένα στο γένος *Vicia* στην Ελλάδα, μόνο το είδος *Vicia ervilia* (L.) Willd. είναι ενδημικό είδος και καταγράφεται μόνο στις κεντρικές και νότιες ηπειρωτικές και τις νησιωτικές περιοχές της χώρας.

Με την αναφορά, προστίθεται το είδος *Vicia sparsiflora* Ten. στον Ελληνικό κατάλογο.

Η *Vicia sparsiflora* περιγράφηκε για πρώτη φορά το 1802⁽⁴⁾, από τους Waldstein και Kitaibel, με την ονομασία *Orobis ochroleucus* Waldst. & Kit. in Descr. Icon. Pl. Hung. 2: 123(1803). Το 1835 ο Michele Tenore περιγράφει ως νέο είδος την *Vicia sparsiflora* Ten. στο Fl. Napol. 5: 110(1836). Το 1872 οι Ascherson και Janka, αναφερόμενοι στο φυτό των Waldstein και Kitaibel, σημειώνουν πώς δεν ανήκει στο γένος *Orobis* αλλά στο γένος *Vicia* και ενώ θα έπρεπε να το ονομάσουν *Vicia ochroleuca*, του δίνουν την ονομασία *Vicia pilisiensis* Asch. & Janka, μιά και υπήρχε ήδη η ονομασία *ochroleuca* σε ανακοινωμένο είδος. Η ανακοίνωση έγινε στο P.F.A.Ascherson & A.Kanitz, Cat. Cormophyt. Anthophyt. Serbiae: 105 (1877). Στην συνέχεια το 1876 οι Cocconì και Cugini μεταφέρουν το είδος πάλι στο γένος *Orobis* με την ονομασία *Orobis sparsiflorus* (Ten.) Cocc. & Cugini, χρησιμοποιώντας την ονομασία του Tenore για το είδος. Η ανακοίνωση έγινε στο Memorie della Reale Accademia delle Scienze dell'Istituto di Bologna ser. 3, 7: 559 (1876). Το 1895 τελικά, αναγνωρίζεται πώς το είδος που ο Tenore ονόμασε *Vicia sparsiflora* το 1836 ήταν ίδιο με το είδος *Orobis sparsiflorus*, αναγνωρίζοντας ως ισχύουσα ονομασία αυτή του Ιταλού βοτανολόγου *Vicia sparsiflora* Ten. Τέλος η πρόταση της Stankevicz, Alla Konstantinovna, το 1999, για μετονομασία του είδους σε *Vicia ochroleuca* (Waldst. & Kit.), χαρακτηρίστηκε ως *Nomen illegitimum*, και χρησιμοποιείται ως συνώνυμο της έγκυρης ονομασίας *Vicia sparsiflora* Ten.

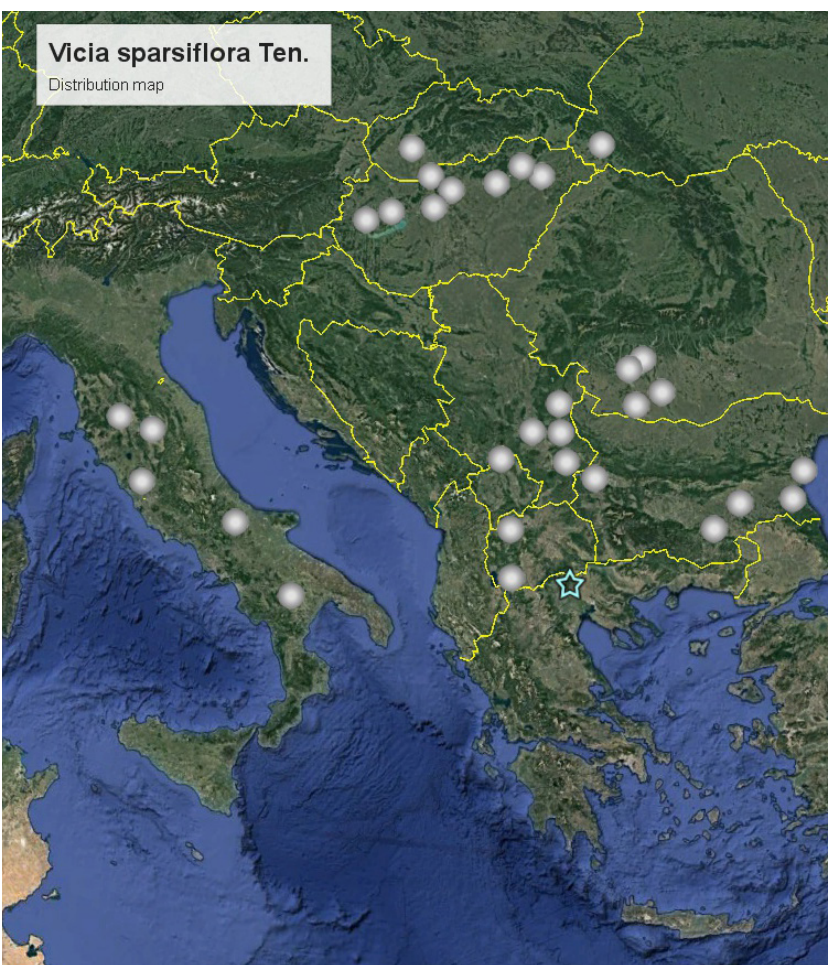
Η *Vicia sparsiflora* είναι αραιός χνουδωτό ψυχανθές, πολυετές, όρθιο με ύψος που φτάνει τα 100 εκατοστά, με φύλλα χωρίς έλικα και με 6-14 ζεύγη φυλλαρίων 8-25 x 4-10 mm, επιμήκη έως ελλειπτικά, οξεία. Οι ταξιανθίες επάκριες, με 6 έως 20 άνθη, με ωχροκίτρινη στεφάνη 15-25mm, και άνισα δόντια κάλυκα κοντύτερα του σωλήνα. Χέδρωπας 20-40 x 4-9 mm, λείος, με έως και 4 ωχροκίτρινα, λεία σπέρματα .

Αποτελέσματα και Συζήτηση

Η κατανομή του είδους *Vicia sparsiflora* στην Ευρώπη έχει καταγραφές, σύμφωνα με τις μέχρι σήμερα αναφορές, σε πολλές τοποθεσίες στην Ουγγαρία (Μεγάλη Ουγγρική Πεδιάδα, Νότια Παραδουνάβια (Praeillyicum), Υπερδουνάβια μεσαία περιοχή (Bakonyicum), Βόρεια Ουγγρική μεσαία περιοχή (Maticum) και κυρίως στις βορειότερες περιοχές της χώρας, στη Ρουμανία με καταγραφές μόνο στην ιστορική επαρχία Oltenia στα νοτιοδυτικά της χώρας, στη Σλοβακία μόνο στο νοτιοδυτικό τμήμα της χώρας και στην περιοχή της οροσειράς Tribeč , στην Ιταλία σε πέντε περιοχές της κεντρικής Ιταλίας, όπως αυτές της Τοσκάνης, της Ούμπρια, του Λάτιου και της Μολίζε ενώ στα νότια στην περιφέρεια Basilicata. Στα νότια Βαλκάνια, οι καταγραφές εντοπίζουν το είδος στη νότια Σερβία κοντά στην περιοχή της πόλης Νις και μέχρι τα σύνορα με τη Βουλγαρία, ενώ καταγραφές υπάρχουν και στην περιοχή του ποταμού Ιμπάρ στα σύνορα με το Κόσοβο.

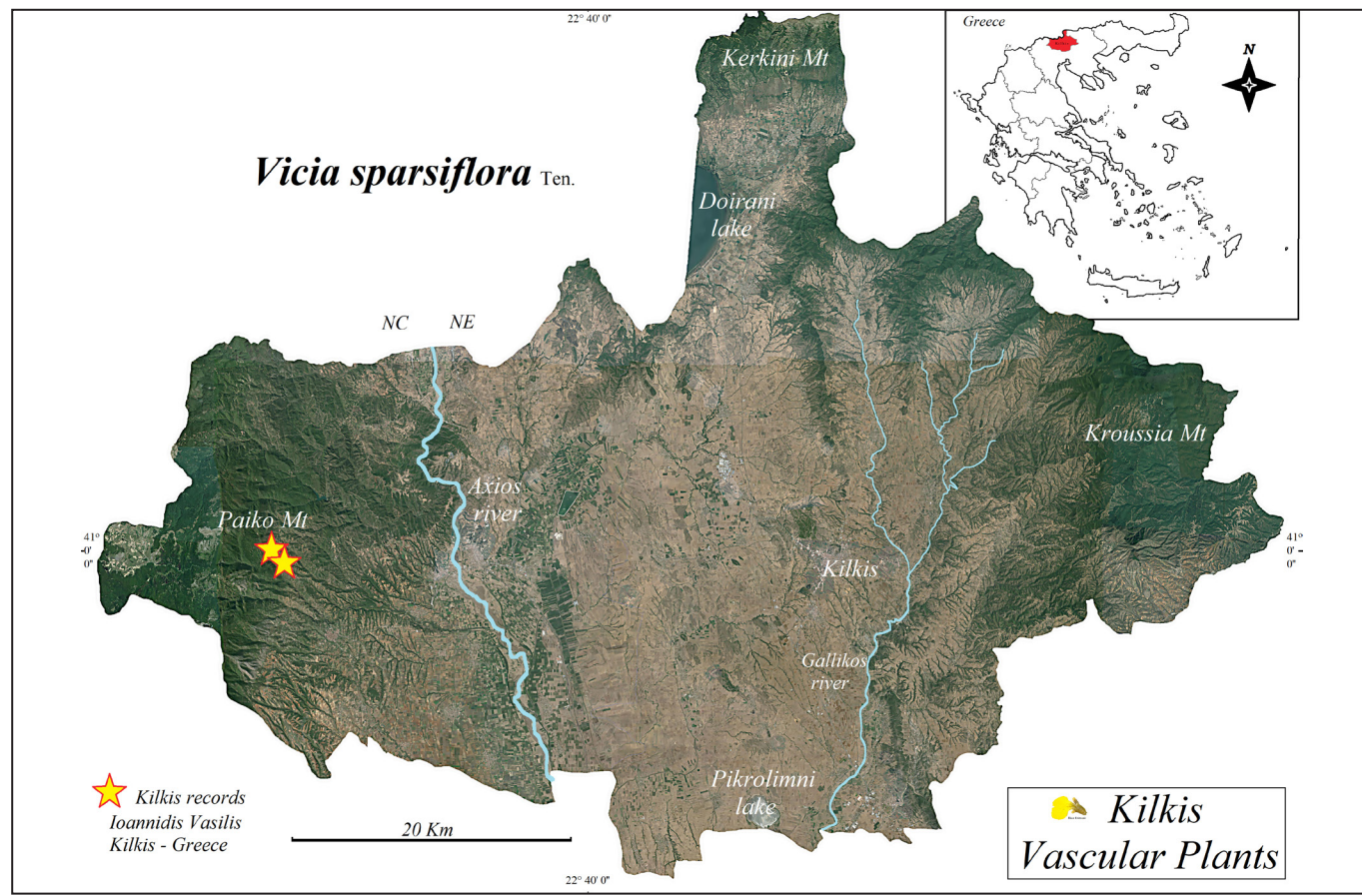
Στη Βουλγαρία, οι θέσεις βρίσκονται κυρίως στο νοτιοανατολικό τμήμα της χώρας και μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα, ενώ υπάρχουν και στο βορειοανατολικό τμήμα της Βουλγαρίας κοντά στα σύνορα με τη Σερβία. Στη Βόρεια Μακεδονία⁽³⁾, καταγραφές του είδους εντοπίζονται τόσο στο βορειοδυτικό τμήμα της χώρας κοντά στο Μαντονο, όσο και σε περιοχές κοντά στην πόλη Bitola, που είναι και το πλησιέστερο σημείο καταγραφής από την πρώτη θέση για την Ελληνική χλωρίδα. Οι πλησιέστερες στην Ελλάδα καταγραφές, βρίσκονται στη Βουλγαρία, κοντά στο χωριό Slavjanovo, περίπου 30 χλμ. από τα βορειοανατολικά σύνορα της χώρας στον ποταμό Έβρο, καθώς και σε μια περιοχή κοντά στην πόλη Bitola στο Βορρά Μακεδονίας, περίπου 30 χλμ. από τα σύνορα της Ελλάδας στην περιοχή της Μεγάλης Πρέσπας.

Vicia sparsiflora στην Ελλάδα

Η πρώτη καταγραφή στην Ελλάδα εντοπίζεται στον Δήμο Παιονίας της Περιφερειακής Ενότητας Κιλκίς και στις κεντροανατολικές πλαγιές του όρους Πάικο, κοντά στον οικισμό Κάρπη.

Vicia sparsiflora Ten. – Gr, Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, Περιφερειακή Ενότητα Κιλκίς, Δήμος Παιονίας, κεντροανατολικές πλαγιές του όρους Πάικο, κοντά στο χωριό Κάρπη, 40°59'32.76" N, 22°24'33.52" E, 07.05.2023, 53 a.s.l., Δουλκερίδου & Ιωαννίδης και 40°59'51,8" N, 22°24'01.03" E, 21.04.12, 650 m a.s.l., Δουλκερίδου & Ιωαννίδης . Δείγματα βοτανοειδών κατατίθενται στα βοτανοτροφεία του Εργαστηρίου Βοτανικής του Αποξηραμένα δείγματα έχουν κατατεθεί στο Εργαστήριο Βοτανικής του Τμήματος Βιολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών (UPA) και στο Τμήμα Βιολογίας του Α.Π.Θ (TAUF).

Αξιολόγηση διατήρησης

Η *Vicia sparsiflora* Ten. σύμφωνα με την Carpathian Red List (2003), χαρακτηρίζεται ως Απειλούμενο (EN) είδος, για ολόκληρη την οροσειρά των Καρπαθίων(2), ενώ ειδικότερα χαρακτηρίζεται ως Ευάλωτο (VU) για την Ουγγαρία και τη Ρουμανία και ως Απειλούμενο (EN) για τη Σλοβακία. Στην Ιταλία και σύμφωνα με την Red List of Threatened Vascular Plants in Italy (2020), το είδος κατατάσσεται στην κατηγορία Σχεδόν Απειλούμενα (NT).

Η πρώτη καταγραφή για την ελληνική χλωρίδα, αφορά δύο πληθυσμούς που βρίσκονται πολύ κοντά ο ένας στον άλλο, με όχι περισσότερα από 50 άτομα σε κάθε τοποθεσία και με την εκτιμώμενη περιοχή εμφάνισης (ΕΟΟ) και την περιοχή κατάληψης (ΑΟΟ) του είδους να είναι και οι δύο μικρότερες από 5 Km².

Τα φυτά βρίσκονται σε έναν άγριο βióτοπο στις παρακείμενες πλευρές των δασικών δρόμων, λίγο έξω από τον οικισμό της Κάρπης. Στην περιοχή υπάρχουν καλλιεργούμενα χωράφια με καστανιές ενώ υπάρχει έντονη ανθρώπινη παρουσία με δασοκόμους και καστανοπαραγωγούς να χρησιμοποιούν συχνά αυτούς τους δασικούς δρόμους. Πιθανή διαπλάτυνση των δασικών δρόμων θα μπορούσε να προκαλέσει μεγάλους κινδύνους στους ήδη μικρούς πληθυσμούς του είδους. Απειλές αποτελούν επίσης η επέκταση των καλλιεργούμενων εκτάσεων καστανιάς στην περιοχή ανάπτυξης των δύο πληθυσμών, καθώς και η έντονη βόσκηση που δέχεται η τοποθεσία από παρακείμενες κτηνοτροφικές μονάδες με κατσίκες.

Σύμφωνα με τα κριτήρια της Κόκκινης Λίστας της IUCN (2021), το είδος θα πρέπει να καταχωριστεί ως Κρισίμως Απειλούμενο (CR) με την παρουσία μόνο μιας τοποθεσίας και τη συνεχιζόμενη μείωση του ποιοτικού τους οικοτόπου: CR B1,2ab(i,ii,iii). Αξιοσημείωτο είναι ότι το όρος Πάικο, και ιδιαίτερα η τοποθεσία όπου καταγράφηκε η *Vicia sparsiflora*, βρίσκεται εντός του δικτύου προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000 (ΟΡΟΣ ΠΑΪΚΟ, ΣΤΕΝΑ ΑΨΑΛΟ ΚΑΙ ΜΟΓΛΕΝΙΤΣΑΣ, GR1240009).

Συμπεράσματα

Η *Vicia sparsiflora* Ten. αποτελεί νέο είδος για την Ελληνική χλωρίδα, ανεβάζοντας τα taxa του γένους στην Ελλάδα στα 58. Η περιορισμένη κατανομή του στην Ελλάδα όπως και οι μικροί πληθυσμοί καταγραφών, προσδιορίζουν ως υψηλή την αξία διατήρησης του. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για την προστασία του στον εύθραυστο οικοτόπο, με τις έντονες ανθρωπογενείς επεμβάσεις.

Ευχαριστίες

Οι συγγραφείς είναι ευγνώμονες στον Dr. Arne Strid, τον Dr. Γιάννη Τσιριπιδή και τον Dr. Άρη Ζωγραφίδη για την βοήθειά τους στην αναγνώριση του είδους.

Βιβλιογραφία

- (1) P.Dimopoulos, T.Thaus, E.Bergmeier, T.Constantinidis, G.Iatrou, S.Kokkini, A.Strid & D.Tzanoudakis - Vascular Plants of Greece : An Annotated Checklist – Botanical Garden and Botanical Museum Berlin – Dahlem, Berlin and The Hellenic Botanical Society, Athens, November 2013.
- (2) Turis, P., Kliment, J., Feráková, V., Dítě, D., Eliáš, P., Hrivnák, R. et al. (2014) Red List of vascular plants of the Carpathian part of Slovakia. Thaiszia Journal of Botany, 24, 35–87.
- (3) Petkovski, S. (2009). National Catalogue (Check List) of Species. Skopje.
- (4) Molnár V. A. (2015): Növényei és herbáriuma. In: Molnár V. A.: Kitaibel - Egymagyar tudós élete Debreceni Egyetem TTK Növénytani Tanszék, Debrecen. pp.: 33–100.